

TEHNICI DE CERCETARE STATISTICĂ PRIVIND PROMOVAREA CĂRȚII ȘI LECTURII

Valentina POPA

Svetlana UCRAINCIUC

Statistica joacă un rol crucial în observarea schimbărilor care au loc în societate, înțelegerea efectelor provocate de aceste schimbări, pentru a reacționa în mod eficient și prompt. Furnizarea statisticilor constituie infrastructura de cunoaștere de bază pentru formularea, punerea în aplicare a politicilor de către autorități, dar și monitorizarea implementării acestora din partea întregii societăți.

Când spunem statistică, înțelegem mai multe aspecte: *statistica* – rezultat al cantității, *statistica* – prelucrare a datelor, *statistica* – metodă, *statistica* – instituție.

În mediul biblioteconomic predomină o abordare sceptică, nesistemică, pur pragmatică față de statistică. Metodele bazate pe formule matematice îi sperie pe bibliotecari, dar statistica, de fapt, conferă o logică în gândire, analiză, demersuri, care permit înțelegerea priorităților. Datele statistice sunt indispensabile pentru gestionarea internă a bibliotecii, și, în același timp, pot face mult mai mult. Când sunt prezentate date statistice factorilor de decizie politică și financiară sau publicului larg, acestea pot influența planificarea strategică și pot crea, menține și îmbunătăți încrederea în biblioteci. Cu ajutorul datelor statistice putem demonstra că bibliotecile sunt indispensabile comunităților și că acestea construiesc punți între oameni, comunități, cunoștințe. Statisticile furnizează factorilor de decizie date obiective care îi ajută:

- să cunoască activitatea bibliotecilor;
- să facă evaluări și să ajusteze resursele bugetare;
- să informeze responsabilii politici și societatea/comunitatea despre starea bibliotecilor;

- să ghideze managerii în decizii instituționale și în elaborarea strategiilor și a planurilor de muncă;
- să asigure instituțiilor bibliotecare un loc în statistica internațională și posibilitatea comparațiilor cantitative și calitative;
- să demonstreze valoarea pe care serviciile de bibliotecă o aduc utilizatorilor etc.

Evidența statistică în biblioteci se bazează pe „Cercetarea statistică anuală № 6-c. Activitatea bibliotecilor”. Formularul statistic a fost elaborat de Consiliul Biblioteconomic Național, ținându-se cont de prevederile standardelor: *SM ISO 2789:2015 Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă și SM ISO 11620: 2015 Indicatorii de performanță pentru biblioteci*, fiind aprobat de către Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova în conformitate cu prevederile *Legii cu privire la statistica oficială, nr. 93 din 26.05.2017*. Datele privind activitatea bibliotecii sunt prezentate în nouă compartimente: Date generale; Colecții (pe suporturi fizice); Resurse electronice (în rețea); Publicații seriale curente primite în bibliotecă (la sfârșitul anului); Servicii de bibliotecă și utilizarea lor (utilizarea bibliotecii, facilități, servicii); Împrumut interbibliotecar; Venituri și cheltuieli mijloace financiare; Instruirea personalului de bibliotecă. (<https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=613&id=6520>). Formularul se completează pe baza datelor din Registrul inventar, Registrul de mișcare a fondului, Registrul de evidență zilnică a activității și alte documente de evidență primară, în care se prezintă situația existentă la sfârșitul anului de raportare.

Cercetarea statistică în bibliotecă reprezintă un proces de cunoaștere a activității bibliotecii, realizat cu ajutorul metodelor statistice, incluzând observarea și prelucrarea statistică, analiza și interpretarea rezultatelor, diseminarea și valorificarea datelor statistice.

Toate aceste patru etape ale cercetării statistice, deși se desfăș-

șoară separat în timp și spațiu, se condiționează reciproc, deoarece sunt legate între ele atât prin obiectul și scopul cercetării, cât și prin unitatea și principiile folosite.

Etapale cercetării statistice realizate de biblioteci:

1. *observarea statistică* (evidența, înregistrarea după o metodologie unitară a caracteristicilor proceselor privind dezvoltarea colecțiilor, relațiile cu publicul și altele);

2. *prelucrarea statistica*, folosind o serie de metode și tehnici de calcul standardizate, se obțin indicatorii statistici (SM ISO 2789:2015. Informare și Documentare. Statistici internaționale de bibliotecă), de performanță/relaționali (SM ISO 11620:2016 Informare și Documentare. Indicatori de performanță pentru biblioteci) și de impact (SM ISO16439:2018 Informare și documentare – Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor). Integrarea statisticii instituționale în statistica oficială;

3. *Analiza și interpretarea rezultatelor* (confruntarea și compararea indicatorilor de performanță, datelor statistice generale; formularea concluziilor și identificarea sectoarelor de centrare a eforturilor pentru îmbunătățirea activității; fundamentarea programelor și strategiilor de dezvoltare);

4. *Diseminarea/difuzarea informațiilor statistice* tuturor utilizatorilor și non-utilizatorilor, sub forma de publicații statistice pe suport de hârtie sau în format electronic; reflectarea datelor statistice în documentele instituționale (strategii, programe, rapoarte), utilizarea acestora în activități de advocacy, lobby, marketing.

După cum se poate observa, statistica se află în foarte strânsă legătură cu metodologia cercetării. Oricât de sofisticate ar fi procedeele statistice pe care noi le folosim, ele nu înseamnă nimic dacă analizele statistice nu sunt de calitate.

Cu regret, impactul bibliotecilor este perceput abstract în raport cu rolul bibliotecilor în societate. Extrem de des bibliotecile se

axează mai mult pe activitățile, serviciile, evenimentele pe care le realizează, dar mai puțin menționează despre orice fel de rezultate concrete, observabile ce au impact în societate. În mediul comunitar, se recunoaște că biblioteca este necesară, dar cât valorează ea, mai puțin interesează. O bună parte din vină pentru aceasta o poartă bibliotecile, care nu acordă suficientă atenție evocării impactului. În procesul de autoevaluare a activităților se operează intens cu statistici, însă acestea pun în evidență cantitatea și calitatea muncii, mai puțin, influențele pe care biblioteca le exercită asupra mediului social.

Participarea bibliotecilor în proiecte/programe culturale naționale sporesc impactul social al bibliotecilor. Un bun exemplu este participarea Sistemului Național de Biblioteci în realizarea Programului Național LecturaCentral inițiat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova și susținut de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova.

Programul Național LecturaCentral a fost conceput și s-a afirmat timp de trei ediții ca instrument puternic de consolidare a eforturilor de stimulare a interesului pentru lectură, concentrând pe aceeași platformă structuri și persoane cu responsabilități în acest domeniu.

Scopul proiectului este amplificarea rolului bibliotecilor în educația pentru lectură, ca sistem cultural și intelectual multi-aspectual, prin organizarea unor activități complexe off/online care vizează aspecte legate de abordarea lecturii ca bază pentru dezvoltarea multilaterală, în condițiile dezvoltării moderne a tehnologiilor de cunoaștere și comunicare.

Pentru a reuși să demonstrăm că bibliotecile sunt eficiente în atingerea obiectivelor Programului Național *LecturaCentrala*, dar și a dezvoltării comunității prin educație și promovarea lecturii, e necesar de a analiza impactul activităților realizate de biblioteci

în cadrul programului.

Comunitatea care nu este familiarizată cu activitățile din cadrul Programului Național *Lectura Central* nu va fi extrem de convinsă, dacă menționăm doar activitățile și nu includem și rezultate faptice, cifre relevante care demonstrează că proiectul cultural este necesar comunității.

Pentru a obține răspuns la întrebările: ce oferă activitățile din cadrul programului? cum sunt colectați/utilizați indicatorii statistici? cât de calitativă și performantă este această cantitate? – se măsoară și se analizează indicatorii de performanță sau relaționali ale datelor statistice colectate în cadrul programului (PNLC).

Nu poate fi studiat interesul față de carte, fără a opera cu indicatorii statistici: *numărul de utilizatori, numărul de intrări, numărul de împrumuturi, numărul de participanți la activitățile organizate de bibliotecă*. Pentru a obține răspuns la întrebările: ce oferă activitățile din cadrul programului?; cum sunt colectați/utilizați indicatorii statistici?; cât de calitativă și performantă este această cantitate? – se măsoară și se analizează indicatorii de performanță sau relaționali ai datelor statistice colectate în cadrul PNLC: *procentul membrilor comunității înscriși la bibliotecă, vizite per utilizator, împrumut per utilizator, procentul de titluri solicitate din colecție, rata de circulație a documentelor, rata de participare la activitățile organizate de bibliotecă (per persoană), rata de atragere a utilizatorilor la serviciile bibliotecii etc.* Pentru a răspunde la alte întrebări: ce valoare, ce impact au avut activitățile din cadrul programului asupra persoanelor, comunității, societății? – sunt utilizați indicatorii de impact ai acestui program cultural. Indicatorii de impact pun în evidență efectele care survin în timp, nu întotdeauna identificate, mai puțin controlate, uneori imprevizibile, unele determinate de mai mulți contribuabili. Indicatorii de impact reflectă legăturile dintre acțiuni, rezultate și consecințe în

activitatea bibliotecii.

Comunicarea corectă și explicită a datelor privind impactul activităților realizate de biblioteci în cadrul programului este o pârghe eficientă de a informa publicul, factorii de decizie, partenerii privind rolul desfășurării programului în comunitate.

Impactul social al programului este imens și are influențe în:

- viața socială: acest proiect mărește nivelul incluziunii sociale prin implicarea masivă a populației, sprijinind egalitatea de gen, înțelegerea interculturală și inter-generațională;

- incluziunea grupurilor marginalizate sau a persoanelor cu nevoi speciale și le oferă sprijin în dezvoltarea unui sentiment de echitate și acces echitabil la informații;

- participarea la informare și educație: prin accesul gratuit la informații;

- digitizarea informațiilor, la accesul gratuit la Internet (beneficiu important pentru persoanele, care nu își pot permite să-l plătească);

- cultura și identitatea locală: proiectul promovează cultura și istoria locală prin intermediul expozițiilor și altor evenimente, oferă informații despre comunitatea locală;

- promovarea științei participative în cadrul bibliotecilor;

- diversitatea culturală: într-o societate diversă din punct de vedere cultural, proiectul permite diferitelor grupuri să-și păstreze patrimoniul cultural și astfel să promoveze diversitatea culturală;

- dezvoltarea comunității: o gamă largă de activități și programe comunitare, care sprijină dezvoltarea comunității sau a societății în general;

- combaterea analfabetismului funcțional;

- bunăstarea individuală: lectura și studiul, instruirile aduc beneficii utilizatorilor, măresc competențele la angajarea în câmpul muncii;

- conservarea patrimoniului cultural ca valoare potențială

pentru generațiile viitoare.

Sistemul de Raportare Online (ORT) www.ort.bnrm.md este un produs realizat inițial de Programul Național Novateca și include indicatori specifici activității de bibliotecă, cuprinzând următoarele compartimente: intrări fizice la bibliotecă; servicii moderne de bibliotecă; statistica instruirilor; investiții, donații și contribuții; istorii de succes; parteneriate; evenimente profesionale; servicii publice electronice. Sistemul online de raportare ORT este un instrument de monitorizare care permite vizualizarea datelor lunar, realizarea studiilor în domeniu, schimbul de experiențe și bune practici, oferă posibilitatea de a calcula beneficiile serviciilor livrate de bibliotecă și evaluarea și impactul activității bibliotecilor publice teritoriale.

Pentru a demonstra impactul activităților de promovare a lecturii în cadrul ediției a treia a Programului Național *Lectura-Central-2020*, pe parcursul derulării programului în Sistemul de Raportare Online (ORT), a fost inclus compartimentul „Programul Național LecturaCentral”. Bibliotecile publice teritoriale au posibilitatea de a colecta, agrega indicatorii statistici și calcula indicatorii de performanță, specificați în tabelul de mai jos.

Indicatorii statistici	Indicatori de performanță
Activități informaționale de promovare a lecturii organizate în cadrul PNLC (număr de activități)	utilizatori activi ca % din populația unui grup țintă
Activități informaționale de promovare a lecturii organizate în cadrul PNLC (număr de participanți)	intrări în bibliotecă per utilizator/ per locuitor
Activități culturale de promovare a lecturii organizate în cadrul PNLC (număr de activități)	împrumuturi de documente per utilizator/per locuitor

Activități culturale de promovare a lecturii organizate în cadrul PNLC (număr de participanți)	număr de participanți per activitate culturală
Activități culturale de promovare a științei participative organizate în cadrul PNLC (număr de activități)	participanți la activități culturale ca % din populație
Activități culturale de promovare a științei participative organizate în cadrul PNLC (număr de participanți)	număr de ore de instruire per participant la sesiuni de instruire
Activități de promovare a „Topului celor mai citite 10 cărți” (număr de activități)	participanți la sesiuni de instruire ca % din populație
Număr total de împrumuturi ale cărților din „Topul celor mai citite 10 cărți”	număr de utilizări ale echipamentului per utilizator/cap de locuitor
Activități de promovare a „Topului celor mai citite 10 cărți” (număr de activități)	locuri pentru public per utilizator/cap de locuitor
Forme și metode de organizare a activităților de promovare a „Topului celor mai citite 10 cărți” (text)	spațiile pentru public per utilizator/per locuitor
Materiale promoționale elaborate în cadrul PNCL/inclusiv în format electronic (număr de materiale)	rata de utilizare a paginii Web
Promovarea PNCL pe rețelele de socializare administrate de bibliotecă (număr de postări)	rata de actualizare a postărilor pe rețele sociale
Implicarea partenerilor în activitățile de promovare a cărții și lecturii, organizate în cadrul PNLC (număr de parteneri)	

Istoria de succes nr. 1 (informații despre impact asupra utilizatorilor: număr de activități de formare a competențelor de cultura lecturii/cultura informației, analiza succintă a mini-sondajelor realizate pentru a determina ce competențe noi au dezvoltat utilizatorii etc.)	
Istoria de succes nr. 2 (informații despre impact asupra dezvoltării comunității/impact social: sondaje realizate pentru a determina rezonanța PNCL în mediul comunitar – impresii/comentarii, aprecieri din partea populației comunității servite etc.)	

Pentru a demonstra impactul activităților de promovare a cunoașterii și lecturii din cadrul PNCL, bibliotecile raportoare pot realiza studii și analize comparative, informația primară fiind extrasă din Sistemul de Raportare Online (ORT) pentru perioada de referință.

Un exemplu bun de urmat este realizarea studiului „Implicarea bibliotecilor în implementarea Programului Național Lectura-Central prin prisma indicatorilor statistici (ediția a III-a, anul 2020)”. *Mod de acces:* <http://bnrm.md/files/publicatii/MB%201-2%202021.pdf>

Indicatorii statistici și de performanță vor fi reflectați în raportul analitic anual, vor fi utilizați în scopuri de evaluare a performanței bibliotecii în comparație cu anii precedenți, vor servi ca bază pentru planificarea activității și vor fi utilizați în activități de advocacy și de promovare prin intermediul paginii Facebook „Programul Național *LecturaCentral*” (<https://www.facebook.com/pnlc.bnrm>), al grupului public de discuții pe Facebook „*LecturaCentral*” (<https://www.facebook.com/groups/205286133498142>), prin zeci de postări

zilnice, care vor reflecta multitudinea formelor și metodelor de activități organizate de bibliotecile din Republica Moldova.

Prin activitățile organizate în anul 2021 în cadrul ediției a patra a proiectului cultural Programul Național *LectuaCentral*, bibliotecile au oportunitatea de a demonstra societății rolul primordial al lecturii în realizarea actului educațional, în dezvoltarea capacităților cognitive, aptitudinale și atitudinale ale omului pe parcursul vieții.

Referințe bibliografice:

1. Butuc, Liviu. Bibliografia personalităților locale. In: Compendiu de biblioteconomie / Liviu Butuc. Buzău: Aldin, 2011. pp. 320-321. ISBN 978-606-92961-0- 3.
2. Corghenci, Ludmila, Angela Drăgănel. Politici de cercetare în biblioteca publică. Recomandări metodologice în sprijinul elaborării documentului instituțional [online]. [citată 05.04.2021]. Disponibil: <http://moldlis.bnrm.md/handle/123456789/1102>
3. Ghid în sprijinul implementării SM ISO 16439:2018 „Informare și Documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor” [online]. [citată 05.04.2021] Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/Ghid-Informare-si-Documentare.Metode-si-proceduri-pentru-evaluarea-impactului-bibliotecilor.pdf>
4. Ghidul activităților de îndrumare metodică în bibliotecile publice [online]. [citată 07.04.2021] Disponibil : <https://www.slideshare.net/bibliotecibihorene/ghidul-activitatilor-de-indrumare-metodica-n-bibliotecile-publice>
5. Ghid în sprijinul implementării SM ISO 11620:2016 „Informare și Documentare. Indicatori de performanță pentru bibliotecii” [online]. [citată 06.04.2021] Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Ghid-Indicatori-de-performanta-2018.pdf>
6. Popa, Valentina, Lilia POVESTCA. Implicarea bibliotecilor în implementarea programului național lecturacentral prin prisma indicatorilor statistici (ediția a III-a, anul 2020) [online]. [citată 05.04.2021]. Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/MB%201-2%202021.pdf>
7. Zavtur, Natalia. Instrumente de evaluare ale impactului bibliotecii universitare: criterii și indicatori [online]. [citată 06.04.2021] Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/1501/Conf_Bibl_2018_p3-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y